

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-32>

УДК 780.616.432(510)

Антошко М.О.¹

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МУЗИЧНИХ ЖАНРІВ КИТАЮ КРІЗЬ ПРИЗМУ ФОРТЕПІАННОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Система мислення сучасного фортепіанного мистецтва побудована на древній філософії Китаю. Музична культура Китаю знаходиться у постійному пошуку характеру звуку, тембрової палітри, форми, поєднуючи в собі національні мотиви. Завдяки поєднанню національних рис, філософії країни, релігійних тенденцій, елементів вокального та інструментального фольклору, театру та сфери композиції та фортепіанної культури, музична фортепіанна культура Китаю стала відомою в світі. Методика фортепіанної гри побудована на суворих класичних методах та національній свідомості, які викарбувалися віками. Саме Сюетанська школа та виховна система «Юеге» стали фундаментом для розвитку китайської музичної культури. Отже, великий вплив на розвиток музичної освіти здійснили: Шен Шінгун – один з перших педагогів фортепіано, Цзень Чжимін, який був засновником музичної школи в Шанхаї, Лі Шутон – викладача спів та фортепіано у жіночій школі Шанхаю та Нанкінському вищому педагогічному училищі. Велику роль у становленні фортепіанного мистецтва здійснив Дін Шанде, який поєднав західні та східні мотиви на прикладі своїх творів. Дана проблематика є цікавою та потребує подальшого вивчення у науковців.

Ключові слова: фортепіанна музика Китаю, музичне мистецтво, культурні традиції, музичне виконавство.

Antoshko Marina

National Music Academy of Ukraine named after P. Tchaikovsky

INTRODUCING CHINA'S TRADITIONAL MUSIC GENRES THROUGH THE PRISM OF PIANO ART

Summary. The system of thinking of modern piano art is based on ancient Chinese philosophy. The musical culture of China is in constant search for the nature of sound, timbre palette, form, combining national motives. Through the combination of national traits, country philosophy, religious tendencies, elements of vocal and instrumental folklore, theater and composition and piano culture, China's musical piano culture has become well-known in the world. The technique of piano playing is based on strict classical methods and national consciousness, which have been etched in the centuries. It was the Suetan School and Yuege's educational system that formed the basis for the development of Chinese musical culture. Thus, a great influence on the development of music education was made by: Shen Shingong – one of the first piano teachers, Zeng Jimin, who founded the music school in Shanghai, Lee Shutong – taught singing and piano at the Shanghai Women's School and Nanjing Higher School. An important role in the formation of piano art was played by Din Shande, who combined Western and Eastern motifs on the example of his works. These issues are interesting and require further study by scientists. Piano art has played a significant role in the culture of the East, including China. Speaking of Chinese culture, it should be noted that singing, music and dance are closely related. Understanding the art of music, including piano art, goes through all of Chinese philosophy and history. As a result of growing interest in this kind of art, choral groups will begin to appear, various competitions and festivals, master classes will be organized, the repertoire of works of works will begin to increase, and so on. Famous scholars who raised issues of Chinese choral culture were Zhou Zhensun, Yang Li, Sun Yu, and others. It should be noted that the role of music was special, because it accompanied all ritual ceremonies. These mystical events reformed Confucianism, which gave rationality and logic to all. One of the important features of Chinese music is the inseparable unity of poetic text and music, as well as the connection of music with gesture and dance, the interconnection of vocal music with phonetics of folk language.

Keywords: piano music of china, musical art, cultural traditions, musical performance.

Постановка проблеми. Ознайомлення та вивчення проблеми культури музичного мислення країн Сходу, зокрема Китаю. Представлення традиційних жанрів Китаю крізь призму фортепіанного мистецтва. Виокремлення представників фортепіанної школи країни. Ознайомлення з виховною системою «Юеге». Вивчення питань фортепіанного мистецтва згідно філософським принципам Китаю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання історичних витоків Китаю завжди цікавило науковців, серед яких слід виокремити – Ю.В. Тавровського, Г.О. Шнеерсона, В.С. Виноградова. Серед китайських вчених, які займалися питаннями культури Китаю вирізняються праці Лю Ляня, Сюй Чжея, Лян Сяомея та інші. Серед представників першої китайської фортепіанної школи виокремлюємо: Дін Шан-

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4105-7519>

де, Лі Сянь-мін, Лі Цуй-чжень, Фань Цзи-сень та інших. Отже, ми бачимо, що питання фортепіанного мистецтва у Китаї є ще досі недостатньо висвітленим і потребує подальшого вивчення.

Невирішені раніше частини загальної проблеми полягають у тому, що крізь призму вікових традицій висвітлити проблему музичного мислення та музичної культури країн Сходу, зокрема Китаю. Донести проблему філософської думки Китаю, що здійснювала свій вплив на мистецтво східних країн. Відзначити роль фортепіанного мистецтва Китаю.

Ціль статті (постановка завдання): вивчення проблеми музичної культури Китаю, зокрема теми фортепіанного мистецтва. Також ознайомлення з проблемою музичного мистецтва, спираючись на філософію країн Сходу. Вивчення представників фортепіанної школи Китаю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Китайська фортепіанна музика, як і музичне мистецтво в цілому, – була відображенням східної філософії. Звернувшись до історії, слід сказати, що на процес фундації фортепіанного мистецтва у Китаї впливали як європейська музична традиція, так і китайська. Отже, період ХХ століття ознаменувався появою відомих європейських музикантів, які створили підґрунтя для розвитку фортепіанного мистецтва й освіти. Завдяки їх праці з'явилась когорта музикантів, – представників першої китайської фортепіанної школи. Серед них виокремлюємо: Дін Шан-де, Лі Сянь-мін, Лі Цуй-чжень, Фань Цзи-сень та інші. В свою чергу, китайські педагоги притримувались своїх національних традицій, зокрема китайської філософії та естетики, яку ставили виразником музичної думки. Китайські погляди націлені на вираз духовності, що отримало назву – «гра іцзин». Художні образи, що притаманні цій манері, мали своє відображення у живописі, літературі, каліграфії, танцях тощо. Концепція «іцзин» стверджує, що краса наповнення художнього твору може бути як реальною (об'єктивною), так і проявляється у образному прояві (суб'єктивною). У музичному мистецтві – ця манера виступає об'єднуючою ланкою між втіленням та внутрішнім проявом духовності виконавця. Згідно китайської ідеології та філософії, виконавці мали відкривати всю багатогранність та красу у музиці, красу природи за рахунок свободи, тонкості музичного виконавства. Техніка виконавства у Китаї побудована на розвитку асоціативного ряду, отже, на перше місце ставилось не розвиток технічних навичок, а саме асоціативних проявів за рахунок багатого образного строю. Адже, китайська філософія підтримує ідею «гармонії світу», тому популярністю користуються теми природи та краси. Згідно філософії конфуціанства, людина має приборкувати свої емоції, як внутрішньо, так і зовнішньо. Це яскраво знайшло свій прояв у мистецтві музики, танцю, театрі та живопису. Згідно цим правилам, у мистецтві ці канони дотримані. Зокрема, на картинах, в живописі «гохуа» мімічні жести стримані, а картини мають переважно спокійний характер. У музиці також ці правила мали місце, адже зайві рухи тілом вважались недоцільними при грі на фортепіано. Все фортепіанне мистецтво побудовано на асоціативних моментах, адже ставлять головним завданням передати слухачам духовну сторо-

ну музики. В класичному мистецтві Китаю така внутрішня позиція вважається проявом енергії «ці», що за законами східної філософії ототожнює життєву силу, дихання та духовне начало. Саме музика допомагає людині знайти гармонію у своєму мисленні, привести душу до ладу, вважають китайці. Основною тенденцією у вихованні фортепіанною культурою країн Сходу є звернення до національних традицій. Фольклор був тим фундаментом, на який спиралась музикознавці та композитори. Музичне мистецтво відображало зв'язок з древніми музичними інструментами (гітара піба, скрипка хуцїнь, бамбукова флейта ді, барабани, гонги, дзвіночки) та народною піснею. Досягненням китайських композиторів вважається підручник «Ввідний курс гри на музичному інструменті цїнь», де подаються відомості про музичні характеристики інструмента цїнь та китайської дудки. Своєрідність музичних творів підкріплена використанням діалекту «ханьюй», адже фортепіанні п'єси побудовані на ритмах та мелодіях народу хань. На звукову палітру впливають тембральні навантаження. Поряд з моментами пісенного та танцювального фольклору, філософія китайської музики яскраво знаходить своє відображення в творах Дін Шан Де, Ван Лі Шань, Чу Вей, Гуо Чі Ходг, Чу Ван Хуа тощо. Слід зазначити, що саме система пентатоніки зародилась в древніх пластах китайського фольклору. Система мислення сучасного фортепіанного мистецтва побудована на древній філософії Китаю. Проблема сучасного мистецтва Китаю ХХ століття поділяється на три основних напрямки: шанхайське, американське та пекінське. Відомим композитором, автором твору для скрипки з фортепіано «Нічний пейзаж» (1947) став Сан Тун з Шанхаю. Його робота насичена своєрідним колоритом, дисонансами в акордово-поліфонічній фактурі. Типовим є використання композитором народних елементів, що простежуються у використанні пентатоніки. Ще одним відомим композитором, теоретиком у Китаю був Чен Мінчжі, який приділив багато часу розробкам питання поліфонії. Серед його робіт: «Вчення о поліфонічних елементах в китайській народній музиці», «О 24-х прелюдіях і фугах Шостаковича», він є автором ракохідної фуґи та додекафонної прелюдії і фуґи, вісьми п'єс для фортепіано, використавши додекафонну техніку на поліфонічній основі [4, с. 244]. Яскравим композитором цієї доби був Хо Шінтєнь, який створив такі шедеври китайського мистецтва: «Тональні приклади», «Чотири сна», «Телепатія», «Дві земні гілки», «Звуки природи», «Фонізм», «Приклад звукової сюїти», «Барабан сестри», «Голос з неба» тощо. Композитор використовує різні тембри національних інструментів, а також метод поступового зростання темпу ударних. Цей прийом має давнє коріння, адже використовувався ще під час буддійської служби, коли монахи під час читання текстів поступово збільшували темп, при цьому використавши гру на музичних інструментах. Відомим музикантом був Ян Лічїнь, який став автором книги «Олів'є Мессіан» та проаналізував техніку музичного язика.

Отже, великий вплив на розвиток музичної освіти здійснили: Шен Шінгун – один з перших педагогів фортепіано, Цзень Чжимїнь, який був засновником музичної школи в Шанхаї, Лі Шу-

тон – викладала спів та фортепіано у жіночій школі Шанхаю та Нанкінському вищому педагогічному училищі. З'являються перші паростки композиторської школи, де поважне місце займають фортепіанні жанри. Відомим композитором у Китаї був Дінь Шанде (1911-1995), творець фортепіанних програмних творів та ряду праць, в яких митець виказує роль національного мистецтва у культурі Китаю. Отже, в історію Китаю він увійшов як методист, композитор, теоретик, громадський діяч, педагог тощо. Під час свого навчання в консерваторії митець вивчав гру на китайському інструменті – піпу, що нагадує європейську лютню, пізніше він почав вивчати фортепіано. Дінь Шанде викладав композицію на музичному факультеті Шанхайського університету, читав лекції з теорії музики та вів хоровий спів. Поряд з цим давав приватні уроки, гастролював, керував народними колективами. Таким чином, в своїх працях він вдало поєднав національні та європейські традиції музичного мистецтва. На манеру композиції його творів та світогляд здійснили вплив такі композитори, серед яких: А. Онеггер, О. Мессіан, А. Корто, Н. Галлон, Т. Обен. Поряд з ними й К. Дебюссі та М. Равель, з їх імпресіонізмом в музиці, тембровими окрасами. Відомими творами Дінь Шанде, де яскраво простежуються ці ідеї, відносяться цикл «Веселі канікули», сюїта «Подорож на весні», «Тема з варіаціями на тему китайської народної пісні». Педагогічні ідеї майстра втілювались у яскравості звукових навантажень та конструктивності викладу, що було запозичено з методик викладання європейських шкіл. Будучи викладачем Шанхайської консерваторії, він виховав цілу плеяду учнів – піаністів, композиторів, теоретиків та педагогів (Чжу Гоньї, Чжоу Гуанжень, Чень Мінчжі, Ло Чжунжун, Ші Юнкан, Ху Дентаю, Ло Чжуан, Чень Ган, Ван Сілінь, Ван Лао, Чжао Сяошен, Сюй Шуя тощо). Свої педагогічні ідеї він втілював у своїх підручниках та статтях: «Контрапункт строгого стилю» (1952), «Подвійний контрапункт» (1954), «Нариси з техніки фути» (1957), «Дослідження прийомів композиції» (1987). Він піднімав питання етичних цінностей, національну проблематику, питання

народного фольклору, які знаходили своє втілення в композиціях автора. Його спадщина нараховує близько 36 опусів, до яких увійшли твори фортепіанні, камерні, вокальні, симфонічні та хорові. Характерними рисами творів Дінь Шанде є застосування пентатоніки, що відображає національний дух творів. Європейські традиції проявляються у автора крізь призму імпресіоністських тенденцій, що притаманні творам композитора. Традиції неокласицизму втілені у трактуванні форми, яка є конструктивною. В творах композитора проявляються й поліфонічні тенденції. Його композиції поєднують синтез як західного, так і східного колоритів, особливо в фортепіанній творчості. Саме він поставив фортепіано на європейський рівень, що увійшов в китайську музичну культуру, тим самим вивівши свій індивідуальний погляд та стиль на культуру Китаю.

Висновки. Система мислення сучасного фортепіанного мистецтва побудована на древній філософії Китаю. Музична культура Китаю знаходиться у постійному пошуку характеру звуку, тембрової палітри, форми, поєднуючи в собі національні мотиви. Завдяки поєднанню національних рис, філософії країни, релігійних тенденцій, елементів вокального та інструментального фольклору, театру та сфери композиції та фортепіанної культури, музична фортепіанна культура Китаю стала відомою в світі. Методика фортепіанної гри побудована на суворих класичних методах та національній свідомості, які виکارбовувались віками. Саме Сюетанська школа та виховна система «Юеге» стали фундаментом для розвитку китайської музичної культури. Отже, великий вплив на розвиток музичної освіти здійснили: Шен Шінгун – один з перших педагогів фортепіано, Цзень Чжимін, який був засновником музичної школи в Шанхаї, Лі Шутон – викладала спів та фортепіано у жіночій школі Шанхаю та Нанкінському вищому педагогічному училищі. Велику роль у становленні фортепіанного мистецтва здійснив Дінь Шанде, який поєднав західні та східні мотиви на прикладі своїх творів. Дана проблематика є цікавою та потребує подальшого вивчення у науковців.

Список літератури:

1. Бучковська О.Ю. Діалог як детермінанта міжкультурної взаємодії : автореф. дис. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2015. 20 с.
2. Кравцова М.Е. История культуры Китая. Учебное пособие для вузов по специальности «Культурология». Санкт-Петербург : Лань, 2003. 415 с.
3. Михайличенко О.В. Освіта та виховання в Японії та Китаї: Історико-теоретичний аспект. Міжнародний інститут гуманізації та розвитку освіти. Суми : Наука, 1997. 122 с.
4. Тараканов М.Е. Человек и Фоносфера. Воспоминания. Статьи. Материалы конференции «Фоносфера – человек – сообщество». Москва : Санкт-Петербург, 2003. 300 с.
5. У Іфан. Методика підготовки майбутніх учителів музики України і Китаю до роботи в умовах полікультурного середовища : автореф. дис. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2012. 21 с.
6. Чай Пенчен. Формування художньо-стильової компетентності майбутнього вчителя музики України і Китаю : автореф. дис. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2014. 21 с.
7. Юй Фей. Методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до педагогічної практики у вищих навчальних закладах Китаю та України : автореф. дис. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2014. 20 с.

References:

1. Buchkovskaya, O.Yu. (2015). Dialog kak determinanta migkultyrnoi vzaemodii [Dialogue as the determinant of intercultural interaction]. (PhD Thesis). Kyiv. (in Ukrainian)
2. Kravtsova, M.E. (2003). Istoria kul'tury Kitai. Uchebnoe posobie dlia vuzov po specialnosti Kulturologia [The History of Chinese Culture. A study aid for universities in the specialty "Culturology"]. St. Petersburg: Lan. (in Russian)

3. Mykhailychenko, O.V. (1997). Osvita ta viovannia v Iaponii ta Kitae: Istoriko-teoretichny aspekt [Education and Training in Japan and China: Historical and Theoretical Aspect]. International Institute of Humanization and Education Development. Sumy: Science. (in Ukrainian)
4. Tarakanov, M.E. (2003). Chelovek i monosfera. Vospominania. Statii. Materialy konferencii «Fonosfera – chelovek – soobsestvo» [Man and Phonosphere. Memories Saty Materials of the conference "The Phonosphere – Man – the Community"]. Moscow: St. Petersburg. (in Ukrainian)
5. U Iphan. (2012). Metodika pidgotovky maibutnih uchiteliv muzyky Ukrainy I Kitau do roboty v umovah polikylytrnogo seredoviza [Methodology of preparing future music teachers of Ukraine and China for work in conditions of multicultural environment]. (PhD Theses). Kiev. (in Ukrainian)
6. Chay Penchen (2014). Formuvannia hudoznio-stulovoi kompetentnosti maibutnogo vchitelia muzyky Ukrainy ta Kitau [Formation of the artistic and stylistic competence of the future music teacher of Ukraine and China]. (PhD Theses). Kiev. (in Ukrainian)
7. Yu Fey (2014). Metodichni zasady pidgotovki maibutnsh uchiteliv muzyky do pedagogichnii praktiki y vishih navchalnih zakladah Kitau ta Ukrainy [Methodical principles of the preparation of future music teachers for teaching practice in higher educational establishments of China and Ukraine]. (PhD Theses). Kiev. (in Ukrainian)